

Myndigheten för
stöd till trossamfund

UPPDRAG OM ATT ÖKA KUNSKAPEN HOS
KOMMUNER, REGIONER OCH MYNDIGHETER
OM TROSSAMFUNDENS ROLL I SAMHÄLLET

DNR SST 2023-000284

”Uppdrag om att öka kunskapen hos kommuner, regioner och myndigheter om
Trossamfundens roll i samhället”
Slutrapport av uppdraget S2023/02435 (Delvis)

Text: Malin Martelius
Form: Frederic Brusi
Omslagsbild: Bertil Adama

Dnr:SST2023-000284

Om uppdraget

Regeringen har gett Myndigheten för stöd till trossamfund (SST) i uppdrag att planera en informationsinsats för att öka kunskapen om trossamfund hos kommuner, regioner och myndigheter. SST ska i uppdraget samverka med Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB), Myndigheten för psykologiskt försvar (MPF), Socialstyrelsen, Center mot våldsbejakande extremism (CVE), polismyndigheten, Diskrimineringsombudsmannen (DO), kommuner och trossamfund.

Uppdraget ska ta sin utgångspunkt i den enskildes möjligheter att åtnjuta sina mänskliga rättigheter och myndighetens erfarenheter från arbetet under pandemin, med koranbränningarna samt bland annat desinformationskampanjen mot den svenska socialtjänsten och dess arbete kopplat till bl.a. lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga lagen (1990:52).

Skälen för att regeringens beslut om uppdraget är att trossamfunden är en viktig del av det civila samhället och ger med sin verksamhet stöd och hjälp i olika avseenden till såväl sina medlemmar och betjänade som till samhället i stort. De bidrar till att hålla det demokratiska samtalet levande. Genom sin verksamhet och sitt engagemang kan trossamfunden, liksom övriga delar av civilsamhället, spela en betydelsefull roll i att hantera konsekvenser av kriser och andra utmaningar och bidra till att stärka tilltron till demokratiska institutioner. Det visar inte minst erfarenheter från covid-19-pandemin.

Inför framtida utmaningar finns det därför skäl att främja samverkan mellan offentliga aktörer och trossamfund i syfte att stärka det demokratiska samhället.

Jämte sin uppgift att arbeta med statsbidrag till trossamfund har SST i uppgift att bland annat främja en dialog mellan staten och trossamfunden, bidra med kunskap om trossamfundsfrågor samt ha kontakt med och samverka med andra myndigheter och organisationer i frågor som rör trossamfund. Den senaste tidens utveckling med bränningar av koranen och andra religiösa skrifter i Sverige har inneburit att efterfrågan på myndighetens kompetens om trossamfunden och deras verksamhet har ytterligare ökat.

Genom att sprida kunskap om trossamfundens verksamhet och kompetens kan bättre förutsättningar för samverkan mellan trossamfunden och det offentliga skapas. Exempelvis kan trossamfunden ha möjlighet att nå ut med viktig information till individer och grupper som kommuner, regioner och myndigheter annars har svårigheter med att nå.

Trossamfunden är viktiga aktörer för att möta de kriser och utmaningar som samhället kommer ställas inför i framtiden.

Innehållsförteckning

Om uppdraget	3
Sammanfattning	7
Disposition och övergripande frågeställningar	8
Uppdragets genomförande	8
Intervjuerna.....	11
Vad ska informationsinsatsen innehålla?	12
Hur ska informationsinsatsen genomföras?	28
Slutsatser och förslag på fortsatt arbete	41

Förord

Sverige är ett världens mest sekulära länder men samtidigt ett av Europas mest mångreligiösa. Historiskt har Sverige dock varit ett land som i stor utsträckning präglats av kristendom genom Svenska kyrkan och religiös homogenitet. Under de senaste åren har allt fler kommuner och myndigheter börjat uppmärksamma trossamfundet som viktiga samhällsaktörer men som framgår i denna rapport saknas ofta kunskap om trossamfundens verksamhet och hur kommuner och myndigheter kan samverka med trossamfund.

I det mångreligiösa Sverige har det blivit tydligt att trossamfund är viktiga aktörer för att skapa ett samhälle som håller ihop. Under flyktingkrisen, pandemin, koranbränningar och desinformationskampanjen riktad mot Sverige har trossamfundet varit viktiga aktörer för att motverka splittring i Sverige. En anledning till att trossamfund är viktiga aktörer för att hantera samhällskriser är att de har som kärnuppgift att arbeta med existentiella frågor, frågor om liv och död men också att de har förmåga att nå personer som inte har förtroende för kommuner och myndigheter vare sig de är religiösa eller inte.

Trots att trossamfundet visat att de är viktiga aktörer i det svenska samhället så upplever ofta kommuner och myndigheter att det är komplicerat att närma sig trossamfund. I denna rapport beskriver både trossamfund och kommuner och myndigheter att det finns ett motstånd, en ”beröringsskräck” från det offentligas håll. Detta beror kanske på den svenska historien av homogenitet och en under 1900-talet tilltagande sekularitet. Idag är det dock tydligt att trossamfundets betydelse inte minskar, tvärtom får de en allt viktigare roll för många människor i Sverige. Kunskap om trossamfundets verksamhet behöver öka hos myndigheter och kommuner för att kunna möta många av de utmaningar vi står inför på ett effektivt sätt.

Trossamfundet beskriver i denna rapport att när de uppmärksammas av kommuner och myndigheter så är det i samband med olika typer av kriser. Deras viktiga arbete som de bedriver dagligen för att ge svenskar sammanhang och stöd i utsatta situationer uppmärksammas sällan och tas ofta för givet. Det är därför viktigt att en ökad samverkan mellan myndigheter, kommuner och trossamfund inte blir för inriktad på att lösa kriser, på bekostnad av trossamfundets viktiga ordinarie arbete.

Det är SSTs förhoppning att rapporten är ett led i fördjupade insatser för att öka kunskapen om trossamfundets viktiga arbete. Om myndigheter, regioner, kommuner och trossamfund arbetar tillsammans för att stärka sammanhållningen i Sverige och med ökad kunskap blir vi än skickligare på att möta de utmaningar som kommer att möta samhället i framtiden.

Isak Reichel
Direktör
Myndigheten för stöd till trossamfund

Foto: Bertil Adama

Sammanfattning

Uppdrag om att öka kunskapen hos kommuner, regioner och myndigheter om trossamfundens roll i samhället

Regeringsuppdraget har genomförts mellan 1 oktober och 31 december. En projektanställd vid SST har under perioden arbetat heltid med uppdraget.

Sveriges kommuner och regioner (SKR) har varit en viktig samarbetspart under uppdraget. Tio kommuner, 17 myndigheter och 33 representanter för trossamfunden har bidragit till arbetet med utredningen. Den metod som använts har varit semistrukturerade, mestadels digitala intervjuer med kommuner och myndigheter. För att inhämta kunskaper, erfarenheter och synpunkter från trossamfunden, genomfördes workshops med representanter från de statsbidragsberättigade trossamfunden.

Utredningen har landat i flera förslag på fortsatt arbete för att långsiktigt öka kunskapen om trossamfund hos kommuner och myndigheter. SST menar dock att informationsinsatserna även behöver innefatta trossamfunden då det även finns skäl att öka kunskapen om kommuner och myndigheter hos trossamfunden, och föreslår därför insatser även för dem.

När det gäller kunskapsökning i kommuner föreslår SST att ett kommunnätverk bildas, tillsammans med Sveriges kommuner och regioner (SKR) så att goda exempel kan spridas mellan kommunerna.

Avseende kunskapshöjande insatser för myndigheter rekommenderar SST att flera långsiktiga uppdrag formuleras; gentemot SST och (respektive) Folkhälsomyndigheten, MSB och polisen. Utredningen har visat att det finns flera sakområden att prioritera; folkhälsa och hållbarhet, krisberedskap och civilt försvar, det brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetet, religiösa högtider samt krisstöd.

Disposition och övergripande frågeställningar

Utredningen har utgått från två övergripande frågeställningar, som intervjuerna och workshopen byggts på. De övergripande frågeställningarna är:

- Vad ska informationsinsatsen innehålla?
- Hur ska informationsinsatsen genomföras?

Trossamfundens, kommunernas och myndigheternas resonemang återges separat under frågeställningarna.

Redogörelsen av svaren på frågeställningarna avrundas med en sammanfattning och analys från SST.

Åtterrapporeringen avslutas med slutsatser och förslag på fortsatt arbete gentemot trossamfunden, kommunerna respektive myndigheterna.

Uppdragets genomförande

Planeringsuppdraget har genomförts mellan oktober och december 2023. Utredaren har under många år och på olika sätt samarbetat med trossamfund i Malmö stad.

Sveriges kommuner och regioner (SKR) har utgjort en kontinuerlig och viktig samarbetspart i utredningen. SKR och SST har också genomfört studiebesök tillsammans i två norrländska kommuner.

Under utredningstiden genomförde SST konferensen ”Att hålla ihop ett land” (Stockholm 14–15 november) där en rad viktiga frågor även för uppdraget belystes och fördjupades.

SST ansvarar för, och arrangerar Råd för samråd två gånger per år för att i dialog möta samtliga representanter för trossamfunden, kring lägesbild och ömsesidig uppdatering i viktiga frågor. Under den senaste sammankomsten den 28 november, gav trossamfundens representanter viktiga inspel till denna utredning.

Utöver workshopen med trossamfunden och SKR som kontinuerligt bollplank, har intervjuer genomförts. Totalt 17 myndigheter, tio kommuner samt ett nätverk som samlar ett 20-tal skandinaviska kommuner har deltagit i utredningen. Intervjuerna har dokumenterats skriftligt.

Trossamfunden

En rad trossamfund som medverkat i utredningen. Bland frikyrkorna deltog representanter från Equmeniakyrkan, Evangeliska Frikyrkan, Frälsningsarmén, Pingst – Fria församlingar i Samverkan och Svenska Alliansmissionen. Bland de lutherska kyrkorna deltog Danska kyrkan, Bibeltrogna vänner, Estniska evangeliska-lutherska kyrkan, Evangeliska Fosterlandsstiftelsen, Lettiska evangeliska-lutherska kyrkan, Norska kyrkan, Ungerska Protestantiska kyrkan samt Svenska kyrkan.

Bland de ortodoxa och österländska kyrkorna medverkade Finska ortodoxa kyrkan, Georgisk ortodoxa kyrkan, Makedoniska ortodoxa kyrkan, Rumänska ortodoxa kyrkan, Ryska ortodoxa Moskvapatriarkatet, Serbiska ortodoxa kyrkan, Eritreanska ortodoxa Tewahdo kyrkan, Koptiska ortodoxa kyrkan, Syrisk ortodoxa patriarkatets Ställföreträdarskap samt Österns Assyriska kyrka.

Bland de muslimska trossamfunden deltog Bosniakiska islamiska samfundet, Förenade islamiska föreningar, Islamiska kulturcenterunionen och Sveriges muslimska förbund.

Bland övriga samfund deltog Alevitiska Riksförbundet, Hindu Forum Sweden, Judiska Centralrådet, Jehovas vittnen, Sveriges Buddhistiska Gemenskap samt Mandéernas trossamfund i Sverige och Europa.

Kommuner

Utredningen har genomfört intervjuer med tio kommuner (varav en norsk) mellan den 23 oktober och 6 december 2023. Med några kommuner har det blivit fler än en intervju, eftersom erfarenhet av samarbete med trossamfund funnits hos flera funktioner och/eller förvaltningar. Kommunerna valdes ut mot bakgrund att de strukturerat eller mindre strukturerat samverkar med trossamfund på lokal nivå. De kommuner som intervjuats är Örebro, Nyköping, Umeå, Boden, Malmö, Göteborg, Luleå, Jönköping, Karlstad samt norska Kristiansand.

Utöver individuella kommunintervjuer, har en intervju genomförts med ett nätverk för skandinaviska kommuner, Nordic Safe Cities (NSC). NCS initierades av Nordiska ministerrådet 2016 för att öka kunskapen om våldsbejakande extremism i Skandinavien, men är sedan 2020 är en medlemsdriven förening med säte i Köpenhamn. Idag arbetar nätverket också med ett bredare uppdrag än inledningsvis, till exempel med att stötta kommunerna med brottsförebyggande, trygghetsskapande och demokratistärkande insatser. De svenska storstäderna Malmö, Göteborg och Stockholm är medlemmar i nätverket.

Intervjuerna med kommunerna har genomförts digitalt, med undantag för fysiska intervjuer vid studiebesök i Luleå och Boden i december 2023.

Myndigheter

Intervjuerna med myndigheterna genomfördes mellan den 23 oktober och 4 december 2023. SST har i uppdraget samverkat och genomfört intervjuer med fler myndigheter än de som nämns i beskrivningen. Det har varit viktigt att inhämta ytterligare aktörers perspektiv på vilken kunskap som behöver öka, hos vem och hur, om trossamfund. På grund av den korta utredningstiden är underlaget förstås inte heltäckande, men i ett genomförande av informationsinsatserna som rekommenderas, behöver fler viktiga och berörda aktörer involveras.

De myndigheter som har medverkat i utredningen utöver de som nämndes inledningsvis, är länsstyrelsen i Hallands län, säkerhetspolisen (SÄPO), Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF), Forum för levande historia, Region Jönköping, Allmänna arvsfonden, Folkbildningsrådet, Försvarshögskolan, Skolverket, Södertörns högskola – institutet för forskning om mångreligiositet och sekularitet (IMS) samt Örebro universitet.

Intervjuerna

Trossamfunden

Inhämtande av synpunkter och erfarenheter från trossamfunden skedde i workshopform under Råd för samråd. Trossamfunden arbetade i fem grupper och medarbetare för SST ansvarade för sammanfattande dokumentation.

Trossamfunden jobbade med i huvudsak två övergripande frågor. Den första löd: vad tycker du är viktigt att kommuner och myndigheter känner till om ditt trossamfund och dess verksamhet? Tanken med att ställa frågan på det sättet var att få trossamfundens egna bidrag till vad informationsinsatsen behöver innehålla. Det gav utredningen en bredare bild av vad trossamfunden själva tycker är viktigast, för att minska risken för att kommuner och myndigheter blir alltför ”instrumentella” eller vill samverka med trossamfunden utifrån en förenklad bild av vad samfund faktiskt gör. Den andra frågan löd: vad tror du att ditt trossamfund skulle behöva veta om kommuners/myndigheters verksamhet? Frågan syftade till att kartlägga trossamfundens behov av kunskap om offentlig sektor.

Kommuner och myndigheter

Intervjuerna med kommunerna och myndigheterna utgick från ett antal förberedda frågor, och kan definieras som semistrukturerade. Intervjuerna inleddes med frågor om erfarenheter av samarbete och kunskap om trossamfundens verksamhet. Om erfarenheter funnits har det ställts följdfrågor om samverkans innehåll och vilka frågor kontakterna med trossamfunden rörde. Även frågor om hur kontakterna inleddes ställdes och vad den initiala kontakten gällde. Andra frågor berörde om innehållet i kontakten förändrats över tid, hur arbetet ser ut och om samarbetet var att betrakta som strukturerat eller spontant. Intervjuerna fortsatte med frågor om vad som var framgångsrikt med att samarbetet genomfördes just med trossamfund samt om det fanns strukturella eller andra hinder för utveckling av arbetet.

I de fall erfarenheter av samarbete med trossamfund saknades eller var ringa, talades om andra områden än i intervjuer med verksamheter med mer omfattande erfarenheter. Intervjuerna förändrades också efterhand; till exempel genom att tankar som någon väckt i en tidigare intervju, kunde provas i andra intervjuer och så vidare. Ett sådant tillvägagångssätt var möjligt eftersom det varit en utredare som

genomfört alla intervjuer. En fördel med ett sådant arbetssätt var att processen blev lärande även under utredningstiden.

Vad ska informationsinsatsen innehålla?

Innehållet i de tre nedanstående avsnitten kommer uteslutande från trossamfunden, kommunerna respektive myndigheterna. Ibland har resonemang sammanfattats och ibland har den intervjuades synpunkter presenterat som ungefärliga citat, för att levandegöra aktörernas uppfattningar.

Trossamfunden

Trossamfundens medverkan i utredningen kommer från de trossamfundsledare som på nationell nivå representerar sitt trossamfund i Råd för samråd.

Kris, trygghet och säkerhet

Trossamfund oroar sig precis som andra för olika samhällsutmaningar och både vill och kan vara en del i brottsbekämpning och av samhällets generella säkerhetskontext – och vara en länk mellan människa och myndighet/kommun. Ett trossamfund beskriver sin syn på deras funktion i samhället:

”Att vi är centrala för integrationsarbete på gräsrotsnivå, är med, precis som kommunen, och finns med människan i livets alla skeden. Att vi finns med i de trygga sammanhangen, och områden geografiskt och i livet som är svåra att sätta ord på. Att trossamfundets lokaler finns tillgängliga i händelse av kris och att det borde ses som en resurs”.

Ett trossamfund menar att kommuner och myndigheter behöver förstå att för församlingen är det grundläggande och tillägger:

”Vi lämnar inte orterna, inte ens om bensinmacken och affären lägger ner. Vi drar inte – även om den här eller den här bygden känns lite eftersatt. Det är både en utmaning och en styrka. Vi kan snabbt kan nå väldigt många. Det är angeläget att förstå varandra – i vardagen så har ju trossamfunden väldigt stora vardagsverksamheter.”

Samma trossamfund fortsätter med att beskriva att verksamhet gasar upp kvällstid för sådant som människor tycker är viktigt; diakonin, institutionssjälvvården, de öppna rummen för gemenskap. När många andra går hem för dagen börjar andra sitt arbete i trossamfunden:

”Kommuner ska veta att det här pågår hela, hela tiden. Inte bara under pandemin som var kris för hela världen – men att omhändertagandet [av människan] pågår hela tiden. Att få syn på det – så att den kan skalas upp det som redan funkar hela tiden. Ett ökat synliggörande kan trossamfund nog ibland känna behov av. Enskilda stadsråd kan ge positiv feedback men det är ju sällan det sägs i något officiellt sammanhang. (...) Trossamfund skulle behöva känna ett större erkännande i debatten. Andra trossamfund känner nog på liknande sätt. För att det ska funka bättre behövs erkännande och regeringsmässigt stöd som också adresserar ängsligheten.”

Andra röster från trossamfunden menar att samhället behöver förstå att trossamfund ibland kan känna irritation över att bara existera officiellt när det är kris. Det finns

så mycket i det kontinuerliga arbetet som trossamfund gör, en tro som möter människor och som öppnar upp vägar för samhället, och att vikten av det behöver uppgraderas. Trossamfund/församlingen, är som en familj och motverkar ensamhet i alla åldrar.

Trossamfunden berättar om hur de arbetar med säkerhetsfrågor i församlingarna, eftersom de inte tror att kommunerna känner till det. Vidare beskrivs trossamfundens arbete med olika nätverk och att trossamfund har betydelse för infrastrukturen i samhället. De menar att de utgör en stabilisator till exempel när det gäller barn- och ungdomsarbetet, på sjukhus, universitet, inom och kriminalvårdsverksamhet och med stöd i vardag och kris.

Ytterligare trossamfund beskriver att de är bra på att snabbt upptäcka sådant som sker i samhället och försöka förstå vad händelserna innebär och hur det inträffade kommer att få medlemmarna att må eller reagera. Det kan handla om sådant som kommer att få många att må dåligt, och därmed behov av att förbereda sig på att ta hand om det. Att agera kostar dock tid och pengar och här ser förutsättningarna olika ut mellan trossamfunden. Det behövs mer organisationsbidrag – än medel för en massa projekt (blir hackigt) uttrycker trossamfunden.

”Vi som representanter lägger jättemycket kraft på samarbete med regeringen och myndigheter, krisberedskap och interreligiöst arbete, för samhällets skull. Men vi får inte cred för det. Vill man ha ett bättre samhälle får man lägga pengar på oss också. Vi gjorde jättemycket för flyktingar, fick inget stöd alls från kommunen. Vi hjälper till med alla möjliga kriser t.ex. covid, men blir inte sedda”

Trossamfunden menar att tjänstepersoner idag verkar ha nästan obefintlig kunskap om trossamfund och menar att:

”Det religiösa har varit väldigt viktigt för framväxten av dagens samhälle, men det saknas det kunskap om. Konstigt att bemötas med skepticism med tanke på betydelsefulla trossamfunden har varit.”

Allmän kunskapshöjning om trossamfund

Trossamfunden upplever mycket misstänksamhet, beröringsskräck, från kommuner och menar att kommuner behöver förstå att *samhället* inte är sekulärt.

Trossamfunden beskriver att de å ena sidan ”buntas ihop med övrigt civilsamhälle” och ses inte som en särart, men å andra sidan inte kan söka medel som andra aktörer i civilsamhället. Att trossamfunden ser hur mycket medel som går till andra civilsamhällesaktörer – för kultur, fritid och sociala aktiviteter – och så lite till dem, som har god infrastruktur för den typen av arbete, skapar en stark känsla av orättvisa. Trossamfunden samlar även otroligt många människor varje dag. Samtidigt vill trossamfunden inte vara passiva mottagare av statliga beställningar eller uppdrag.

Trossamfunden menar också att det inte bara saknas kunskaper hos kommuner och myndigheter, utan också bristande intresse:

”Mycket skulle sluta fungera om trossamfunden slutade göra det som görs. Det ideella engagemanget uppskattas inte tillräckligt. Det kanske beror på att det som görs inte syns utifrån.”

Att trossamfunden upplever brist på tillit och religionskräck, från kommuner och myndigheter är tydligt.

”Vi skulle vilja att myndigheter och kommuner känner till att vi (ortodoxa) inte är sekter, att man är ”normala” trossamfund. För oss är det väldigt viktigt med egna lokaler, och att vi ofta har fina byggnader som vi, och vill att andra också är, stolta över. Att vi har öppnat upp tidigare stängda svenska kyrkor.”

”Hinduiskt tänkande är annorlunda från det kristna tänkandet/filosofi/traditioner. Viktigt att förstå hur hinduiska samfund tänker, deras traditioner, teologi osv. Annars kan andra inte förstå varför vi lever som vi lever, men grundläggande principer ligger bakom.”

”Det finns inte mycket kunskap om aleviter i Sverige, fast vi finns i tolv länder. Vi försöker prata om oss själva, många som tror att eftersom vi kommer från Turkiet, så är vi också muslimer.”

”Vi buddister finns i hela landet, minst på 150, om inte 200 platser. Det är personer från alla möjliga länder, men det finns ju också västerländska buddister. Kulturellt tar en inte kontakt själv på grund av ödmjukhet. Vi tar själva steg framåt, men samarbetar inte förrän vi efterfrågas. (...) Ibland blir

vi tillfrågade om att vara med lokalt. Men betydelsen av religion tas inte så seriöst eftersom det är i vårt samhälle inte en prioriterad sak eller för att man ser ner på religion.”

Fritid, kultur, utbildning, rådgivning, stöd och andlig vård

Trossamfunden menar att de vill nå ut till hela samhället. Till exempel kan kulturevenemang vara riktade till majoritetssamhället, inte bara till det enskilda organiserade trossamfundet. Det finns dock skiftande ekonomiska möjligheter att bedriva verksamhet och hyra lokaler, och det skulle vara bra om till exempel kommunen förstår och känner till det.

”Det skulle vara välkommet med planeringsdagar tillsammans med kommuner, tillfällen när alla samlas och utbyter information om respektive verksamhet.”

Vidare vill trossamfunden förmedla att de finns och att de därmed möjliggör för människor att kunna leva sin tro, men också att trossamfund inte bara håller på med andlighet, utan även betydande kulturverksamhet, språkundervisning, barn- och ungdomsgrupper samt aktiviteter för äldre. Trossamfund framhåller att de tar hand om samhällets sköraste, välkomnar tiggare och hemlösa i lokalerna, besöker interner, sjuka och åldringar. De möter människors sorg och försöker nå barn på glid, men finns också i människors stunder av glädje. Den religiösa ledaren fungerar som psykolog, familjerådgivare, lärare, vaktmästare, chef, snöskottare, chaufför och allt möjligt.

Religiösa högtider

Något som framträder som väldigt viktigt för trossamfunden, och ett område som de gärna ser att kommuner och myndigheter ökar sin kunskap om, är religiösa högtider. Det är av vikt att känna till när trossamfundens högtider äger rum. När det gäller högtider skulle det behöva planeras kring dem i högre grad. Det finns en interreligiös almanacka och det behöver inte vara svårare än så för kommuner och myndigheter...att titta i den och ta hänsyn till större religiösa högtider, menar trossamfunden.

Kunskap om kommuner och myndigheter

Den andra frågan som trossamfunden arbetade med under workshopen var: *Vad tror du att ditt trossamfund skulle behöva veta om kommuner/myndigheters verksamhet?*

En del trossamfund upplever sig ha den kunskap som behövs:

”I mitt trossamfund tycker vi att man vet ganska mycket hur det fungerar, och det är ganska lätt att hitta information på hemsidorna. Även på lokal nivå känner kyrkorna till kommunerna väl, finns medlemmar som arbetar i olika verksamheter. Lätt att inhämta kunskapen som man behöver. När en fråga dyker upp så är det möjligt att ta reda på. Vet vilka vägar man ska gå.

Vi finns inte i något tomrum, medlemmarna finns delaktiga inom kommunen. Vi är en del av samhället och det finns olika representanter i församlingarna med olika partipolitiska färger som alla vill arbeta för ett gott samhälle.”

Andra trossamfund uttrycker att de gärna vill förstå vad kommuner skulle vilja samarbeta kring och vad kommunen gör:

”Vill veta det mesta, eftersom trossamfund vill vara en del i den kommunala infrastrukturen. Svårt att hitta få stöd till interreligiösa råd, kommunalt. Interreligiösa råd skulle kunna vara en stor hjälp i många sammanhang.”

”Vet en del om föreningsbidrag men mindre om kommunernas grunduppdrag. Skulle behöva veta vart men vänder sig när man vill starta något nytt så vill man veta vem man ska vända sig till, inom olika typer av verksamheter, tex. kring bygglov, ungdomsarbete. Tänker kommuner inte in platser för religiös verksamhet i stadsplaneringen? ”

”Skulle vara bra med kortfattad information från myndigheterna till trossamfunden. Tar mycket tid att leta när information inte finns och ibland har myndigheter har överlappande uppdrag.”

”Det skulle behövas föreningslotsar som hjälper föreningar i kommuner. Även internt har vi en föreningsstruktur som gör att information som når trossamfund nationellt inte alltid når ut till lokala församlingar som är självständiga föreningar. ”

Trossamfunden har väldigt olika mycket kunskap om kommunernas verksamhet. Här finns det en skillnad mellan hur länge ett trossamfund varit etablerat i Sverige, de som funnits i Sverige hundra år har bättre kunskap än de mer nyetablerade trossamfunden.

Kommuner

Precis som när det gäller trossamfunden, kommer kommunernas svar sammanfattas gemensamt, det vill säga att vilken kommun som sagt vad, kommer inte att framgå. Anledningen till det är att undvika förförståelse och uppfattningar om skillnader i svar beroende på kommunens storlek, demografi eller andra skillnader. Nedan sammanfattas vad kommunerna tycker att informationsinsatserna ska innehålla.

Utgångspunkt i krishantering

Det är tydligt att de flesta kommuner som har kontaktytor gentemot trossamfund, har tagit initiativet främst ur ett krisberedskapsperspektiv. Det kan handla om informationsutbyte om pågående händelser (inter)nationellt eller lokalt eller regelbundna träffar i ett trossamfundsråd. En kommun svarar – på frågan om varför kommunen och trossamfunden behöver öka kunskapen om varandra, och samarbeta:

”För att klara framtidens demokratiuppdrag i kommunerna och i landet. Jag blir otroligt stressad över att alla inte fattar det!”

Flera kommuner pekar på en samhällskontext som slår hårdare mot vissa trossamfund och dess medlemmar än andra. Ett polariserat debattklimat som på olika sätt undergräver eller ifrågasätter mänskliga rättigheter och till exempel medborgarskap. Exempel som nämns är koranbränningarna och samhällsdebatten kring dem, Sveriges NATO-process, skillnader i flyktingmottagning 2015 jämfört med 2022, SD:s framgångar i valet 2022 och Tidöavtalet, desinformationskampanjen mot socialtjänsten, den förhöjda terrorhotnivån, och kriget i Israel och Palestina, som inleddes den 7 oktober. En kommun ser att framför allt de muslimska församlingarna känner sig villkorade; att de känner att bara får vara med om de ”står här och tycker så här”.

De flesta kommunerna som intervjuats ser denna utredning som betydelsefull och som relevant just nu, men ser också att insatser kan vara svåra att genomföra med anledning av läget i världen; många mår dåligt och kommunerna ser att trossamfunden i många fall redan har för små resurser, för kommunen att ta i anspråk för samverkan.

Kommunerna ser också att ett samarbete som börjar kring till exempel en oönskad händelse, gärna fortsätter och kan utvecklas till något mer.

”Ju mer jag förstår om vad trossamfunden gör, desto mer ser jag hur vi kan samarbeta kring alla möjliga uppdrag i kommunen”.

Börja någonstans

Trossamfunden beskrivs av de kommuner med ett mer utvecklat samarbete med trossamfunden som tillitsbroar mellan olika befolkningsgrupper och mellan kommunen och kommuninvånarna. Den samtidiga ängsligheten som beskrivs av trossamfunden bekräftas också, särskilt bland dem som inte är direkt involverade i samarbetena eller nätverken. Någon kommun tror på att tydligare visa vad trossamfund gör, som faktiskt minskar trycket på kommunala verksamheter, såväl gällande sociala frågor som ekonomiska.

”Vi behöver alla vara en del i samhällskittet”.

Några av kommunerna lägger stor vikt vid att polisen deltar i råden eller samarbetena, och gärna att polisen besöker trossamfundens lokaler för att bygga relationer, informera om händelser och i vissa fall resonera om säkerhetsfrågor kopplat till fastigheter eller trossamfundens medlemmar.

Någon kommun har olika slags forum för möten med trossamfunden: en del som sitter i ett samråd med representanter för trossamfund som har koppling riksförbund med bidrag från SST, samt ett dialogforum med bredare trossamfundsrepresentation.

Ytterligare någon kommun menar att det är viktigt att initiativ byggs upp tillsammans med trossamfunden. Att man tillsammans hittar vilka sakfrågor som är viktigast just där. Att agendan inte är färdigskriven när trossamfunden bjuds in. Ett förslag i den här intervjun är att få med formuleringen ”samverka med civilsamhället ska övervägas” i kommunal ärendehantering.

Flera kommuner ser att behov av samarbete med trossamfunden ökar, och pekar bland annat på lagen om kommuners ansvar för det brottsförebyggande arbetet, arbetet för att förebygga allvarlig (gäng)kriminalitet och i frågan om uppbyggnad av totalförsvarets civila delar. Några lyfter här länsstyrelsernas roll i utvecklingen, kunskapsuppbyggnaden och samordningen. Mindre kommuner kanske inte kan eller av resursskäl ska ha ett trossamfundsråd, men kanske länet kan hålla samman det i någon form.

Den norska kommun som utredningen talat med, följer utvecklingen i Sverige noga. Från norskt håll uppfattas ”den svenska situationen” som allvarlig. Att det är allvarliga tider och att det inte känns helt säkert att det kommer att gå åt rätt håll, särskilt inte efter 7 oktober

”...och när jag inte trodde att det kunde bli värre, så blev det värre”
(utredarens översättning).

I denna intervju betonades vikten av att lyfta fram vikten av trossamfunden ofta, både nationellt och lokalt. Det är viktigt med dedikerade funktioner i kommunen som ges tid och möjlighet att bygga relationer, för att tillsammans tolka hur världshändelser får konsekvenser på lokal nivå, och möta dem så gott det går, om inte annat så med frågor till trossamfunden om

”Hur mår ni i allt det här?”

Kan kommuner hjälpas åt?

Kommunernas tjänstepersoner ser att det finns ett stort informationsflöde från centrala myndigheter (informationsbrev, rapporter, underlag, riktlinjer) vilket innebär att sådant som inte berör ens uppdrag direkt, kan vara svårt att hinna med. Även om det finns, eller skulle finnas intresse för till exempel ett trossamfundsråd i kommunen, så kanske ingen tjänsteperson har det direkta uppdraget att driva igenom processen om ett sådant.

Den politiska ledningen i kommunen kan vara den som prioriterar och resurssätter ett samarbete med trossamfunden. Flera kommuner pekar också på det önskvärda att det fanns processer att inspireras av. Kommunerna menar att det inte är tillräckligt med en informationsinsats för att öka kunskapen, eftersom det troligen skulle bli så att de kommuner som uppfattar den, nog är de som redan har en process igång och kontaktytor med trossamfunden i krisberedskaps- eller hållbarhetsfrågor. För att engagera fler kommuner i en kunskapshöjande insats kräver något annat, tror flera kommuner. Någon kommun nämner just nätverk med kommuner som arbetar tillsammans och utbyter erfarenheter, och som gemensamt kan nå ut till fler intresserade.

En kommun utvecklar resonemanget: öka kunskapen och förståelsen om trossamfund och om religiös identitet. En ingång för att få med fler kommuner kan

vara att prata om vad trossamfunden gör som faktiskt minskar kostnader för kommuner.

”Men det räcker inte: ju mer vi pratade om trossamfund i kommunen, desto lättare blev det att få fler att se dem (visserligen mest som en ”resurs” för kommunen, men det är ju en början). Några företrädare i kommunen behöver ha ett uttalat mandat för att bygga kontaktytor och bygga relationer. Det går inte att bara prata om tillsammanskap, utan det behöver landa i och kopplas till grunduppdrag. För att det ska vara hållbart behöver arbetet för samarbete med trossamfund ligga på flera platser i kommunen. Flera olika nivåer både i kommunen och trossamfunden. Ett sätt är att formulera ett krav på samarbete ur ett jämlikhetsperspektiv; tex socialtjänsten når inte alla, men har ett ansvar att göra det, och då är trossamfunden en ingång som inte är valbar, utan som krävs för att klara uppdraget. Trossamfund är ofta bortsorterade från civilsamhället i stort – därför behöver de ibland också få en särställning.”

En annan kommun pekar på likheter mellan den egna verksamheten och trossamfunden; vi jobbar alla med kommuninvånare, ur ett livsloppsperspektiv:

”Det som jag tycker är fantastiskt med trossamfund – dels så är de ju väldigt områdesspecifika, eller mot/med en viss grupp, och har en enorm kunskap, kontaktytor, språk, själavård. Det här är ju människor som bygger demokrati. Att inte våga lita på någon är ju också en djup kris i någon mening. Därför är interreligiösa råd så fantastiska – och jag hade önskar så att vi hade haft det på plats under pandemin. Det är inte ett spänningsfält mellan det sekulära och det konfessionella, vi ska representera våra invånare, deras intressen och spegla det. Grundläggande.”

Intervjun med representant för Nordic Safe Cities, som har god överblick över likheter och olikheter i de skandinaviska kommunerna, gav vid handen att de ser att kommuner behöver intressera sig för sina minoriteter i högre utsträckning än nu. Diskurserna i Sverige kan likna eller leda till (eller inte) den som i flera andra europeiska länder redan ägt rum, med åtstramningar i minoriteters rättigheter, repressiva åtgärder, och att det just nu verkar finnas en stark strömning som handlar om en kamp om värderingar och en rädsla att prata om olikheter, allt samtidigt.

Utifrån ses Sverige som ett land under hård press på att ”ta i med hårdhandskarna” avseende brottsutvecklingen (att inspireras av Danmark), och många vill se det så, det vill säga en säkerhetsiseringsprocess.

”I Danmark var det en kamp och hård konflikt mellan denna process och den som ville se en mer främjande, förebyggande och demokratistärkande utveckling, men förstnämnda vann gehör och nu finns det liksom en rörelse ”i opposition” som förespråkar det andra perspektivet” (utredarens översättning).

NSC uppfattar det som om Sverige är på samma resa. Här påtalar NSC behovet av krafter som kan balansera alla olika perspektiv, och agera på dem. NSC skulle kunna underlätta ett nordiskt kommunsamarbete med trossamfund i någon form, för att öka kunskaperna om demokrati och att vara i minoritet i ett land/kommun, och det talar NSC gärna vidare om.

Myndigheter

De intervjuade myndigheterna har gett utredningen värdefulla svar, synpunkter och förslag på samarbeten. Även myndigheternas svar sammanfattas gemensamt, även om på några ställen kan framgå vilka myndigheter som framhållit vad. Nedan sammanfattas vad myndigheternas uppfattningar om den första frågeställningen, om vad informationsinsatserna borde innehålla.

Samordning och förutsättningar för samverkan

Flera myndigheter menar att trossamfunden är viktiga ur många samhällsperspektiv, men att de själva i dagsläget inte har direkta kontakter med trossamfund.

Kontakterna går via SST. En myndighet ser till exempel sitt uppdrag övervägande riktat mot länsstyrelser och andra myndigheter, och att skapa förutsättningar för andra att samverka. Under pandemin gjordes många viktiga lärdomar, om trossamfunden. När det gäller informationsinsatser, om man ser behov av att ”nä ut i systemen” så har myndigheten stora möjligheter att vara behjälplig med till exempel samverkanskonferenser för både kort- och långsiktiga frågor.

Olika behov inom myndigheten

En myndighet beskriver att den behöver olika kunskap i olika delar av organisationen, och det skulle nog flera myndigheter instämma i. En del funktioner

på en myndighet kan vara väldigt insatta och ha mycket om trossamfund medan andra behöver veta mer. Den lägsta kunskapsnivån behöver höjas. Denna myndighet ser behov av trossamfundet för att lyckas med sitt samhällsuppdrag. Under intervjun reflekterar myndighetsrepresentanten kring beröringsskräcken inför trossamfundet och funderar på om den beror att det finns en så lång tradition av att "hålla isär". Hen menar att oavsett varför ängsligheten finns, är det nu i stället dags att "närma sig" varandra.

Flera sakområden

De flesta myndigheter ser utifrån sina olika sakområden både behov av kunskap om trossamfund för egen del. Flera tror att trossamfundet också behöver kunskap om myndigheter och deras olika sakområden.

Några av de sakområden som myndigheterna nämner är socialtjänstfrågor, krisberedskap, totalförsvaret, ungdomsfrågor, religions- och trosfrihet och rätt till andligt liv, det brottsförebyggande och trygghetsskapande uppdragen, rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott, politiken för det civila samhället, krisstöd vid allvarliga händelser i skolan och hållbarhetsfrågor; sammanfattade som folkhälsofrågor, brotts- och drogförebyggande arbete.

På frågan om hinder för samverkan och direktkontakter med trossamfundet nämner flera myndigheter att de inte riktigt vet var de ska börja, kopplat till trossamfundets organisering och representation, men många tar även upp "beröringsskräcken" eller ängsligheten inför trossamfundet.

Förhindra polarisering

En myndighet arbetar aktivt med att bygga relationer till bland annat trossamfundet, långsiktigt och menar att det alltid är bättre att prata med än om varandra. Det behövs god kommunikation för att skapa förutsättningar för samarbete och förhindra polarisering. Kontakten behöver vara kontinuerlig och inte bara aktiveras när något redan har hänt. Det är bättre att ha intensiv kontakt och vara där *mer* när ingenting har hänt. Även om inte allt kan lösas kan man lyssna. Myndigheten betonar vikten av att trossamfundet känner sig lyssnad på. Myndigheten "hör" att trossamfundet efterfrågar bättre dialog med politiker, myndigheter och kommuner. Trossamfundet har bra koll och ska ses om en viktig resurs. Men det krävs att man satsar på samarbetet.

En annan myndighet är inne på samma spår, och ser ökat samarbete med trossamfund som ”win-win” eftersom det stärker ömsesidiga förtroenden och minskar religionsfientlighet, skapar tillhörighet och samhörighet. Myndigheten betonar att det är viktigt att påtala att trossamfund är så mycket mer än de misstag som det rapporteras om, och att kunna skilja mellan trossamfund och studieförbund till exempel. Det finns mycket som behöver redas ut; olika värdesystem som kan ge värdekrockar finns både mellan olika system och inom individer. Sverige har inte riktigt haft de samtalen eller löst ut utmaningarna inom jämställdhetsarbetet, till exempel. Samtidigt blir det, och får bli fel ibland, så länge samtalen inte tystnar på grund av det.

Nyanserad kunskap

En myndighet tror att den ängslighet många känner i förhållande till trossamfund, beror på att det finns för få mötesplatser för dialog, till exempel i kommunerna. Media berättar oftast om händelser eller situationer som gått dåligt, och sällan om de roliga, viktiga och fina saker som trossamfunden gör och hanterar. Med onyanserad kunskap bildas motsättningar som rubbar maktrelationer i samhället, menar myndighetsrepresentanten. Detsamma gäller i mediebruset, okunskap där sprids och uppfattas som sanningar. Det händer så mycket som påverkar tron på demokratin, och det finns en paradox i att samhället vill ha något av trossamfunden, som samtidigt inte känner sig önskvärda, eller till och med exkluderande på förhand.

Lägesbilsarbete

En myndighet betonar vikten av trossamfundsperspektiv när det gäller lägesbilsarbetet under pandemin. Myndigheten fick upp ögonen för den kompetens och perspektiv som trossamfunden kan bidra med, som viktiga kontaktytor och kanal för information (åt båda håll). Mycket av arbetet skedde lokalt i kommunerna och kontakterna med trossamfunden var inte heltäckande men var viktiga ändå. Just nu används inte kontakterna som fungerande under pandemin men de skulle kunna återupptas, menar myndigheten, som såg kontakterna som värdefulla eftersom de gav klara lägesbilder av de sociala konsekvenser som restriktionerna medförde, för trossamfundens aktiviteter och för deras medlemmar.

Öka trossamfundens kunskap

En myndighet beskriver hur det arbetas med regeringsuppdrag om att motverka desinformation och ryktesspridning, och ser att kunskapsbristen om socialtjänsten inte är något nytt fenomen, men att det under desinformationskampanjen blev så tydligt hur snabbt felaktig information kan spridas och hur svårt det är att bemöta och nå fram, med korrekt information. Myndigheten tror att det är viktigt att inte ”hänga upp trossamfunden” som samarbetsparter vid specifika problem, utan verkligen lyfta upp den viktiga roll som trossamfundslivet utgör, i stort. Den bilden behöver bli tydlig, att stora grupper i samhället är religiösa. De behöver ges uppmärksamhet och förståelse. Den bristande tilltron till socialtjänsten, berör också skolans verksamhet, menar myndigheten, och det finns därmed ett spänningsfält även mellan skolan och trossamfunden. Intervjun berör också frågan om hur kommuner kan samarbeta med trossamfund och om det går att ta fram någon form av ”översättningsguide för navigering” i samverkan mellan kommuner och trossamfund. Fokuset under denna intervju blev på trossamfundens behov av kunskap.

En annan myndighet inne på ett liknande spår; om trossamfund ska involveras i arbetet mot oönskade händelser, är det viktigt att trossamfund ses som en samlade kraft i samhället med betoning på att deltagande i trossamfund är en skyddsfaktor mot antisocial utveckling eller normbrytande beteenden. Det är viktigt att uppdragen som berör trossamfunden stäms av, så att det varken uppstår trängsel mellan uppdrag, olika förhållningssätt till varför trossamfunden är viktiga i de olika uppdragen, eller att uppdragen upptar alltför mycket av trossamfundens ofta ganska små samverkansresurser.

Diskrimineringsgrunderna

En myndighet beskriver sitt arbete och uppdrag kopplat till detta uppdrag genom att berätta om att de ofta kommer ganska nära samhällsutmaningar genom anmälningar i enlighet med diskrimineringsgrunderna. Varifrån anmälningarna om diskriminering kommer, eller inte kommer, är viktig kunskap om lägesbilden kring diskriminering. Denna myndighet menar att den har en ganska bra bild av hur trossamfunden har det och pekar på att det är problematiskt när trossamfund förknippas med olika samhällsfenomen, genom att de görs intressanta i vissa typer

av händelser, dvs tillskrivs olika åtaganden utifrån antaganden om representation, till exempel genom att någon ombeds ta avstånd från något (oönskat) som inträffat.

Andlig vård i sjukvården

En region beskriver hur de arbetat för att lyfta upp behovet av andlig vård i sjukvården. I regionen är det inskrivet i budgeten att så ska ske. Regionen har avtal med trossamfunden avseende andlig vård och existentiell hälsa, och har haft det sedan 2014. Samarbetet med trossamfunden är välintegrerat och jobbar nära verksamheterna. Att ha kunnat arbeta på det sättet har lett till att man har som målsättning att komma varandra ännu närmare.

På frågan om hur arbetet för de religiösa ledarna går till helt konkret beskriver regionen att de förstås finns inskrivna i planerna i händelse av kris och katastrof, och i akutsjukvården – men att det också utvecklats till ett mer uppsökande arbete på sjukhuset. Imamen eller prästen ”går runt och finns till”, och blir mer och mer kända ansikten på avdelningarna. En representant för trossamfunden sitter också i etikrådet, vilket beskrivs som viktigt och bra. Ju närmare man samverkar, desto enklare blir det att utveckla samverkan konkret; regionen beskrev att det hade påtalats att det inte gick att använda det stilla rummet (för meditation, andakt eller bön) på helgerna eftersom det var stängt. Men det löstes genom att ta fram en rutin; att regionen i dessa fall kontaktar chefsjuksköterska som i sin tur ser till att det öppnas genom vaktbolaget. Att samverka utvecklar samverkan, blir sammanfattningen.

Sammanfattning och analys

Trossamfund har ofta omfattande verksamhet med såväl konfessionell som sociala karaktär, utvecklingsfrågor, mission, diakonal verksamhet, andlig vård, extern samverkan utifrån samhällsfrågor samt intra- och interreligiösa frågor. I utredningen har därför SST sett det som viktigt att framför allt fråga trossamfunden vad de helst vill att kommuner och myndigheter ska känna till om deras verksamhet.

Intervjuerna med myndigheter och kommuner har under utredningens gång också fångat vad de tror är viktigt att känna till om trossamfundens verksamheter.

Det skulle vara möjligt att ”bara” redovisa vad trossamfunden, kommunerna och myndigheterna sagt att de behöver öka sin kunskap om, och anpassa insatserna till det. Men det är inte säkert att det blir bra; med ett intensivt informationsflöde kan det vara svårt att nå fram med rätt information till rätt mottagare. Om information inte är anpassad till en tänkt målgrupp finns risken att information bara når dem som redan är initierade. Andra låter informationen passera. På det sättet dras kunskapsglappet isär än mer, eftersom de som redan kan och vet, vill lära mer medan andra missar informationen eftersom den inte uppfattas som relevant. Kunskapen behöver sorteras på något sätt, och lägstanivån behöver höjas. Klart är att kommuner, myndigheter och trossamfund behöver veta mer kunskap men framför allt stöd för att nå fram till varandra.

Hur ska informationsinsatsen genomföras?

De kommuner och myndigheter som SST intervjuat i utredningen har, oavsett organisationshemvist eller erfarenhet av samarbete och grad av kunskap om trossamfund, har tryckt på vikten av ökad kunskap om, och samarbete med trossamfund. På följdfrågan om vilken kunskap som behövs, eller varför det ses som viktigt, har aktörerna dock haft svårare att utveckla sina resonemang.

Trossamfunden å sin sida, verkar ha lättare att formulera vad de skulle vilja samarbeta kring, men konstaterar i stället svårigheter med att hitta rätt funktion eller person att samarbeta med, i kommunen eller på myndigheten. I vissa fall har trossamfund nått fram, men ibland mötts av ointresse, oförståelse eller bristande förutsättningar för samarbete. Dessa insikter är viktiga att ta med sig i det fortsatta arbetet.

Trossamfunden

Många av trossamfunden ser att det behövs närmare kontakt och relationer med kommunerna - och förstå och känna till vem som gör vad i samhället. De ser att det är svårt att få hjälp av, och hitta rätt, i kommunen. I sammanställningen framgår i något fall vilket trossamfund som framför något och utredningen presenterar det ändå för att frågorna senare ska kunna följas upp.

Bara kommunens behov?

Några trossamfund ser att kommunerna räknar med att trossamfunden ska hjälpa dem med deras verksamhet, när kommunen behöver hjälp med något. Det blir en ojämn maktbalans om trossamfunden endast tas i anspråk när kommunen har behov. Det ger en dålig känsla menar trossamfunden, och det bygger inte en förtroendefull relation om det bara är den ena parten som uttrycker behov.

Trossamfunden skulle föredra kontinuerliga träffar, en regelbundenhet med möten mellan trossamfunden, kommunen, polisen och andra myndigheter. Kanske i form interreligiösa råd eller andra former av samverkansgrupper, som också borde prioriteras.

Om det finns samverkan, behöver den göra reell skillnad, och inte bara vara samverkan på papper. Kommunernas kontakt med trossamfunden ska inte vara ett alibi eller något som ska checkas av, utan behöver vara på riktigt, uttrycker

trossamfunden. Kommunen behöver förstå dynamiken i staden de arbetar i. Vilka etniska grupper och vilka trosinriktningar finns i kommunen – och vilka behov och vilka förutsättningar finns eller saknas för trossamfundens aktiviteter? Det skulle vara bra med regelbundna besök av kommun, polis, och även statliga myndigheter. Det blir märkligt när/om myndigheter bara dyker upp, det måste finnas en relation, uttrycker trossamfunden. Relationer byggs över tid och på genuint intresse och vilja att samarbeta. Några trossamfund menar att kontakten är ensidig och att det inte känns som om kommunen bryr sig om dem.

Trossamfunden menar att det i föreningsstyrelsen ofta finns kunskap om hur det funkar i riksdag, kommun och samhället i stort, men det skulle behövas att fler vet och förstår. Många medlemmar har svenskt medborgarskap, många har det inte. Många kan inte rösta i riksdagsvalet. Trossamfunden vet att valdeltagandet är lågt i vissa områden och försöker påtala vikten av att rösta. Det behövs mycket kunskap, och trossamfunden ser att de tar och har ansvar och gör så gott de kan.

I ett trossamfund beskrivs kopplingen till det ”övriga samhället” som att man lever på någon slags ”kant”, där man försöker förstå vad kommuner gör, kan och hur den kan kontaktas - ofta genom att söka på hemsidan - men att det är svårt. Kommer information från kommunen så läses den noga, verkligen. Det är bra när information kommer, men det skulle vara bra med en kontaktperson och kontaktuppgifter, mejl och telefonnummer eftersom kommunen då skulle kännas närmare.

Kris, säkerhet och rättigheter

Det kontinuerliga arbetet är extra viktigt i tider av kris. De muslimska trossamfunden uttrycker att de just nu lever under stora hot och därmed behöver stöd. Kommunen och polisen behöver förstå vilka risker som tas genom att hålla igång verksamhet, som gynnar och är viktig för befolkningen. Intresset behöver vara ömsesidigt. När det gäller hoten är det viktigast med kontakt med polisen, och direkta kontaktvägar. Fysiska ronderingar av till exempel polis skulle vara bra för att säkra samlingsplatser och byggnader.

Lokala församlingar beskrivs uppleva brist i kontakt och samarbete. Ibland motarbetas de genom att vissa försöker stoppa speciellt muslimska aktiviteter eller när Sverigedemokraterna vill stoppa moskébyggen. Den politiska situationen i

Sverige påverkar muslimer och många vågar inte visa sig som muslimer, utan gömmer sin identitet.

Kommuner erbjuder sällan stöd vad gäller lokaler eller ekonomi. Kommunen och polisen har för låg kunskap om trossamfundens verksamhet och om samhällsinsatser. Kommunen lever inte upp till skyldigheter gentemot religionsfriheten och religionsutövande enligt trossamfundet.

Foto: Bertil Adama

Samarbeta med kommunens olika delar

De flesta trossamfund vet förstås vad kommunerna gör på ett övergripande plan, men det finns behov av fördjupad kunskap, till exempel om sociala insatser. Hur kan kommunerna hjälpa församlingarna och dess medlemmar? Frågor kopplat till socialtjänstens myndighetsutövning och LVU och hur man kan samarbeta för att möjliggöra bättre livsvillkor och förutsättningar för barn som far illa, lyfts fram. Församlingar skulle kanske kunna hjälpa kommunen och föräldrar och förebygga så att tvångsomhändertagande inte behöver ske i så hög utsträckning. Exempel som lyfts är samarbeten i föräldraskapsutbildningar så att familjer får information och

verktyg i att bygga en trygg uppväxtmiljö för barn, med uppfostran. När det gäller familjehemsfrågor skulle socialtjänsterna kunna kontakta riksorganisationerna. För många skulle det vara en ära att få ta hand om andras barn, men [muslimska] föräldrar beskrivs av trossamfunden som misstänkliggjorda och att fördomar riktas mot dem, och att de därför är diskvalificerade på förhand, av samhället.

Nyare trossamfund i Sverige träffar många utsatta och fattiga familjer som inte har råd att skicka barn till fritidsaktiviteter. Många barn tvingas lämna, vilket kan få konsekvenser och påverka att barn hamnar i dåliga sammanhang. Kommunen skulle kunna samarbeta med oss i att hjälpa identifiera vilka familjer man kan arbeta förebyggande med, tex subventionera fritidsaktiviteter, för barnens bästa. Många har sin verksamhet i segregerade områden med stor utsatthet men är trots det sällan med i samverkan för ökad trygghet och sammanhållning.

Fokus för kommuner, menar trossamfunden, verkar ligga på det brottsförebyggande arbetet eller när det är kris, men trossamfund vill och behöver ha kontakt med kommunen i frågor som rör kultur, fritid och andra verksamheter som också är relevanta för ett gott samarbete och gott liv i kommunen.

Resursfråga för trossamfunden

Trossamfunden överlever på volontärarbete men det är ojämlikt när det kommer till samverkan. Mycket är en resursfråga, när de flesta i trossamfunden arbetar ideellt. Sådana perspektiv från församlingarna behöver tas med. Trots små resurser, vill många trossamfund ändå vara med, vara inkluderade och det gäller det mesta - allt från att få information och uppdateringar om kommunens planer, och få veta vad som är på gång, till samverkanssatsningar så att de har möjlighet att bidra utifrån de resurser de har.

Stöd från SST

I flera av de kommuner där det har upplevts finnas inkludering är det på grund av att SST har hjälpt till, menar trossamfunden. SST har kunnat hjälpa kommunen att förstå att trossamfund inte är farliga och att församlingar kan vara en resurs som kan bidra. Trossamfunden vill inte leva i någon slags parallellsamhälle, utan vara med på riktigt, och ses, förstås och uppfattas som riktiga organisationer. SST:s arbete har gjort skillnad i den kommun ett trossamfund verkar; genom att ha skapat kontaktytor med kommunen har dörrar öppnats och tillit börjat byggas.

Sveriges interreligiösa råd

Något trossamfund pekar på att Sveriges interreligiösa råd skulle kunna stärkas. Rådet beskrivs som resurs- och kraftlöst. Med rätt resurser och gemensamt satt agenda, skulle det kunna bli kraftfullt. Här skulle frågor som finansiering eller organisationsbidrag till trossamfunden kunna diskuteras. Rådet skulle kunna sammankallas när allvarliga händelser äger rum. Det hade varit en viktig plattform för dialog mellan makten i form av förtroendevalda och trossamfunden. SST kanske kan stötta i uppbyggnaden av ett starkt interreligiöst råd?

Bättre under pandemin

Trossamfunden ser att samarbetet med myndigheterna blev bättre under pandemin. MSB tog kontakter och pratade om krisberedskap och informerade. Det resulterade i lite bättre kommunikation. Genom SST:s krisgrupp för trossamfund fick offentliga aktörer bättre bild av trossamfunden och vad som görs inom dem.

Andlig vård i sjukvården

Med hänvisning till regionerna, tycker trossamfunden att det är väldigt synd att det inte finns större möjlighet att samarbeta med sjukhusen eller att de inte är tillräckligt intresserade av hur samarbete kan främja människors existentiella behov. Även regionstyrelserna bör ta vara mer på trossamfundens engagemang. Personalen på sjukhusen vet för lite om andlig vård, och det finns ingen struktur i arbetet. Det finns goda exempel bland regionerna, men det ser olika ut. Ändå finns trossamfunden ofta på sjukhusen, för samarbete kring människors behov på individnivå (medlemsvård) medan det skiljer sig mellan regionerna hur det ser ut med särskilda tjänster för andlig vård (som SST kan ge bidrag till). För många trossamfund är detta en väldigt viktig fråga.

Kommuner

Beslut på samverkan

Flera kommuner trycker på vikten av att ha någon form av beslut på samverkan med trossamfunden. Politiska eller andra beslut, ses som positivt eftersom det på något sätt talar för en långsiktig ambition, som inte är personbunden. Andra kommuner ser det inte som så problematiskt med personbundenhet, ”att det alltid bygger på person i någon form”, åtminstone i uppbyggnaden av ett nätverk. De som har organiserade råd med trossamfund, uppskattar att/när det finns ramar för det, till

exempel att ett visst kommunalråd och en viss funktion på tjänstepersonsidan ansvarar för att sammankalla förutbestämda trossamfund ett visst antal gånger per år. Det formaliserade arbetssättet ger legitimitet, mandat och ett lugn i arbetet.

De kommuner som har interreligiösa råd, trossamfunds nätverk eller regelbundna träffar med trossamfund, menar samtliga att det inte behövs särskilt stor eller ingen kunskap om det teologiska tankegodset eller religion, för att samverka med trossamfund. Däremot så är det viktigt att känna till ”sitt religiösa landskap”, dess organisering och verksamhet, menar de allra flesta. Många känner att de i kartläggningen av hur den religiösa miljön ser ut i kommunen, fått god hjälp av SST.

De som i uppbyggnaden av olika råd eller nätverk med trossamfund, fått hjälp av SST, menar att information från SST till kommunen och trossamfundet, är till stor hjälp när det gäller att förstå hur nationella frågor hanteras. Det blir vägledande för hur en kan tänka i kommunen. Dessa kommuner ser också att den lokala uppfattningen om lägesbild i olika samhällsfrågor eller utmaningar, kan bidra till den nationella.

Kommuner som haft ett trossamfunds nätverk en längre period, som placerat samordningen av denna under kommunstyrelsens förvaltning, känner att det på grund av den centrala placeringen och bristen på egen kärnverksamhet, gör att det kan bli en ”känsla av att trampa vatten” dvs att dialogen inte riktigt övergår till aktiviteter eller handlingar, även om närheten till lokala beslutfattare och kommunens strategiska arbete gör placeringen begriplig. Det kan vara viktigt att ta med sig i det långsiktiga arbetet med att utveckla samarbetsformer mellan trossamfund och kommuner. I detta samtal lyftes SKR upp som ett viktigt bollplank, till exempel i arbetet med medborgardialog.

Kommunen och beröringspunkter med trossamfundens verksamhet

Kommunerna, vars verksamhet är stor och komplex och bygger dels på en förvaltningsstruktur och dels på över förvaltningsstrukturerna ”tvärgående frågor”, påtalar behov av kunskap anpassade till olika delar av kommunal verksamhet. Samtidigt är samverkan med trossamfund en ganska ”ung” samverkansform, som behöver sin tid att finna sina former. De kommuner som ändå har någon form av samverkansprocess utifrån en viss fråga ser vinster av det. De kommuner som

arbetar med trossamfund, uttrycker att ju längre de kommer i samverkan, desto fler områden för samverkan med trossamfund, framträder. Det tar sin tid menar kommunerna, och kanske inte ska skyndas på så länge det ändå rör på sig.

Att öka kunskap om trossamfund är nog bra, men om det upplevs som för omfattande eller ansträngande att ens försöka förstå, finns en risk att engagemanget för frågan uteblir. Det är en viktig reflektion som kommunerna gör här, och som behöver tas hand om i det fortsatta arbetet.

Nätverk av kommuner

En kommun föreslog att det skulle vara en bra idé att sammanföra de kommuner som kommit en bit på väg i sitt samarbete med trossamfund, i ett nätverk som SKR och SST gemensamt samordnar. Genom ett sådant nätverk kan kommuner stötta varandra, få ökad kunskap om lägesbilder och vad som pågår nationellt, och omvänt – och framför allt på sikt, engagera fler kommuner. Att lyfta goda exempel från ett strukturerat nätverk ser kommunerna som en framkomlig väg för att låta fler våga ta steget att på lokal (och regional) nivå närma sig varandra.

Eftersom denna idé lyftes tidigt i intervjun med kommunerna togs den upp under resterande intervju, och eftersom samtliga mottog idén med stor entusiasm, pågår redan en planering mellan SKR och SST för att finna former för ett sådant nätverk.

Myndigheter

Sammanfattningsvis har utredningen mötts av många uttalanden om hur viktigt SST är för kunskapsutvecklingen om trossamfund, för flera av myndigheterna.

Myndigheterna som utredningen talat med, ser i likhet med kommunerna behov av ökad kunskap, från sin specifika myndighets horisont. Det skiljer kunskapsbehovet något från kommunerna, vars verksamhet är mer ”omfattande” på sin lokala geografiska yta, och det tillhörande befolkningsansvar som ingen annan organisation har.

Generell eller specifik kunskapshöjning?

Det är i mötet med framför allt myndigheterna, som gjort det tydligt att de informationsinsatser eller kunskapshöjande åtgärder som ska genomföras bara till viss del kan vara generella. Det viktigaste är nog att se till att myndigheterna får kunskaper, som är avsedd för just det politik- eller sakområde varunder de verkar. Att verka för att utveckla kunskapshöjande insatser för olika politikområden i samhället, kan dessutom på längre sikt även stödja kommunerna – som ofta vänder sig till de centrala myndigheter som verkar inom olika kommunala förvaltningsområden (skola, socialtjänst, vård och omsorg eller folkhälsa till exempel).

Flera av de intervjuade myndigheterna ser att deras direktkontakt med trossamfund kanske inte är det primära, utan att många behov täcks av SST. SST har uppdraget att samordna själva dialogen med trossamfund på riksplanet, eftersom SST:s sakområde ju är just trossamfunden. Samtidigt ser myndigheter behov av kunskap om trossamfund för egen del, för att kunna tänka in dem som berörda av myndighetens uppdrag eller att dess avnämare (till exempel kommuner) behöver arbeta med trossamfund, i förlängningen av det uppdrag som myndigheten har. Så myndigheter uttrycker behov av kunskap om trossamfund som har bäring på just den egna myndighetens uppdrag.

Flera av myndigheterna som intervjuats, ställer sina respektive myndighetsnätverk till SST:s förfogande, för att höja kunskapen om trossamfund där. Det finns väldigt

många nätverk att delta i och erbjudandena tyder på ett stort engagemang för frågan och förtroende för SST:s kunskap om trossamfund.

Trossamfundsrad och att medvetandegöra kristna traditioner

Den forskare vid Örebro universitet som SST intervjuat, har studerat kommunala trossamfundsrad och menar att det är tydligt att kunskap behövs för såväl trossamfund som kommuner och myndigheter. Från trossamfunden kommer en rad frågor från medlemmar om händelser de stöter på i vardagen; vad som händer på sjukhusen, hur de anhöriga tas om hand, till frågor om socialtjänsten eller andra behov av att förstå eller hitta rätt.

Forskaren menar också att Sverige som samhälle behöver bli mer medveten om sitt kristna arv och tillhörande traditioner, för att inte hela tiden tänka att det är ”sekulärt och att det ska vara neutralt”. Kristendomen finns överallt, eftersom Sverige har en underliggande kristen tradition. Att nå ökad förståelse för religion är viktigt för att det i kunskapen finns potential och koder för förståelse.

I de kommuner som har nätverk med trossamfund, så har de ofta påbörjats i samband med någon typ av (lokal) kris som lett till behov av dialog. Alla kommuner behöver kanske inte ha ett råd, men de flesta behöver ha dialog med sina trossamfund. Forskaren beskriver att det finns politiskt motstånd eftersom alla partier inte är övertygade om att denna form av samarbeten behövs eller ska finnas. Dock, i de kommuner där det finns verkar det fungera.

Forskaren vid Örebro universitet tror att det är klokt att närma sig trossamfunden genom erkännande av trossamfundens arbete som viktiga samhällsinsatser, till exempel för hemlösa och utslagna, ungdomar eller äldre. Samhällsfrågor går ibland ihop med geopolitik, som nu, med Israel och Palestina, och skapar ännu mer ängslighet. Regeringen kan arbeta mer sammanhållande i det som händer, och behöver veta att det som sägs, hänger kvar länge. Det är svårt utrikespolitiskt, men också här i Sverige. En sådan svår fråga är utredningarna om, eller indragande av medborgarskap. Debatten kring sådana frågor här, gör allt oerhört känsligt och skrämmande, eftersom många tänker att vem som helst kan drabbas, och att de mänskliga rättigheterna kan luckras upp och avfärdas snabbt och lätt.

Utbildning och inkludering

Södertörns högskola, Institutet för mångreligiositet och sekularitet (IMS) planerar för en utbildningsinsats på samma tema som detta uppdrag – att öka kunskapen om trossamfund främst hos kommuner, genom att handfast hjälpa till.

IMS planerar en kurs riktad till kommuner, där trossamfunden inkluderas, för att öka kontaktytor och samverkan. IMS för också samtal med länsstyrelsen (i Stockholm). Den tänkta ingången till kommunerna (och trossamfunden) är genom kommunernas brottsförebyggande ansvar, som trädde i kraft vid halvårsskiftet 2023. Anledningen till att man valt ingången via det brottsförebyggande uppdraget är att uppdraget är brett och involverar olika delar av kommunen. Satsningen ska vara både brottsförebyggande och långsiktigt tillitsskapande, och IMS beskriver att trossamfunden ser positivt på denna ingång för samverkan.

IMS ser att samhällsuppdragen kräver civilsamhällets hjälp och att det blev tydligt under tex de delar som nämns i uppdraget. IMS menar att det som behöver göras nu är att nå fram till människor som kanske bara trossamfunden annars når, och att tillsammans arbeta för att alla ska känna sig mer inkluderade. IMS uppfattar en längtan hos trossamfunden, av att tas i anspråk, och ser en möjlighet att hjälpa dem med detta. IMS ser goda samarbetsmöjligheter gentemot SST i detta utvecklingsarbete.

Ökat intresse för trossamfund

En myndighet beskriver ett ökat intresse för trossamfunden från andra organisationer, och ser gärna en koppling mellan detta uppdrag och den nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott. Myndigheten samordnar en rad olika nätverk.

En bidragsgivande myndighet ser att det skulle vara positivt om fler trossamfund i samverkan sökte projektbidrag. Alldeles för få församlingar söker medel menar representanten för myndigheten. Kommuner kan också ansöka i samverkan med andra om målgrupperna är rätt formulerade och direkt delaktiga, till exempel unga, barn, personer med funktionsnedsättning, äldre. Alldeles för få församlingar söker medel, menar myndighetsrepresentanten.

Folkbildning

En organisation med myndighetsuppdrag, vars uppdrag handlar om folkbildning beskriver folkbildningens organisering och den styrka som folkbildningen skulle kunna göra för uppdraget med sina 156 folkhögskolor och tio studieförbund. Hela folkbildningstanken finns bland annat för just den här typen av frågor, att öka kunskap om sådant människor behöver veta mer om och prata om, i organiserad form. I studiecirkelmetodiken finns verktyg för att diskutera även det som är svårt. Ibland handlar en studiecirkel om något helt annat, men i pauserna kommer andra frågor upp. Verktygen som studiecirkeln tillhandahåller brukar hålla för det, eftersom studiecirkelmedlemmarna samlas från skilda bakgrunder med ett specifikt och gemensamt intresse; under en kurs i silversmide kan förstås även svåra samhällsfrågor dyka upp. Mötena blir oväntade och åsikterna som möts kan vara långt från den egna bekantskapskretsens ofta ganska likartade uppfattningar. Hela folkbildningstanken bygger på att låta människor få komma till tals, att lyssna och lära sig, i samtalsform och med en ton som är dräglig och trygg.

Sammanfattning och analys

Flera informationsinsatser och åt två håll

SST instämmer med det som framkommit i utredningen, att informationsinsatsen/erna ska vara tvåvägs. Trossamfunden, kommunerna och myndigheterna behöver kunskap om varandra och det är flera olika informationsinsatser som behöver planeras.

SST tror att det är viktigt att stödja kunskapshöjande processer genom att ta fram en "navigeringskarta" som kan visualisera beröringspunkter mellan kommunal verksamhet och uppdrag, och trossamfundens verksamhet, och i förlängningen även myndigheternas. På så sätt kan en tvåvägs-samverkan utvecklas på sikt, på flera områden och på flera nivåer inom kommunen och trossamfunden.

Ömsesidighet och att förstå

En reflektion är att de tre i uppdraget nämnda händelserna (pandemin, koranbränningarna, desinformationskampanjen) var "lätta" för myndigheterna och kommunerna att resonera kring, medan frågan om den enskildes möjligheter att åtnjuta sina mänskliga rättigheter, var svårare för dem att landa i. Det behöver tas med i det fortsatta arbetet eftersom det kan tyda på att det finns en övervikt av

samverkan när ”stat och kommun behöver trossamfunden” och en undervikt av samarbeten när ”trossamfunden behöver stat och kommun”. När frågan ställts kring vad som skiljer trossamfund från andra aktörer i civilsamhället, så är det en svår fråga för myndigheter och kommuner. Men att det är skillnad, det menar man, även om det saknas språk för att uttrycka hur. De ömsesidiga behoven av varandra behöver adresseras och mötena behöver ske i ögonhöjd med varandra och med nyfikenhet på den andres kompetens och verksamhet.

Olika ”språk”

När trossamfunden beskriver sina verksamheter så gör de det genom att beskriva vad de gör. Kanske är det så för att värdegrunden ständigt är närvarande, en del av trossamfundens DNA och därför svårfångad. Klart är att trossamfunden vill hjälpa medlemmarna och samhället till **ett gott liv**. Översatt till kommunalt eller myndighets-språk kan deras beskrivningar handla om sådant som kommuner eller myndigheter skulle kalla för hållbarhets- eller folkhälsofrågor, med fokus på fysisk, psykisk, social och existentiell hälsa.

Handlingarna eller aktiviteterna i trossamfunden har sin grund i varandet och i de stora frågorna om vad ett gott liv är, för medlemmarna, trossamfundet och för samhället. Där andra organisationer kanske bygger sin värdegrund efterhand har trossamfund den alltid klart för sig från början. Människan föds och kommer att dö och leva däremellan. Hur det går till är baserat på olika uppfattningar om vad som gav människan liv och vad som händer när hon dör. Frågan behöver vara: vad är ett gott liv? För det samtalet finns nog ingen mer grundad eller rutinerad aktör i (civil)samhället än just trossamfund.

Slutsatser och förslag på fortsatt arbete

Utredningen har landat i att det är flera informationsinsatserna som behöver genomföras för att uppnå uppdragets intentioner. Dispositionen av slutsatser och förslag på fortsatt arbete följer rapportens tidigare uppdelning i samhällssektorerna, med beskrivning av förslag på olika informationsinsatser för trossamfund, kommuner respektive myndigheter.

Sverige har på ganska kort tid blivit mångreligiöst, vilket det tar tid att förstå och landa i. Alla samhällssektorer har en resa att göra för att landa i förståelse, struktur, organisation, riktning och samarbeten. Trossamfunden behöver vara med i processen samtidigt som de gör sin egen resa. Det behövs tålamod och uthållighet. Det går att hålla ihop landet om vi på riktigt förstår vad landet "är", inklusive den religiösa geografin i Sverige, och kan enas om att samhället inte är sekulärt eller sekulariserat, även om staten och kommunen förenklat kan sägas vara det.

Trossamfunden idag behöver erkännas som trygga platser för hundratusentals människor, med en kraft i sig själva – och som samverkansparter.

Trossamfunden

Det är tydligt att olika trossamfund har olika kunskapsbehov om kommuner och myndigheter. SST utgör i vardagen många gånger en mellanhand mellan trossamfund och offentliga aktörer. Den funktionen behöver fortsätta finnas och utvecklas. Det är viktigt att beakta trossamfundens skiftande villkor och ekonomiska förutsättningar att delta i till exempel kunskapshöjande insatser eller samverkan. Trossamfund har ofta utvecklade relationer med studieförbund. Metoderna inom folkbildningen har förutsättningar att vara betydelsefulla för att stärka kunskapen om samhällets organisering hos trossamfunden.

På sikt är det viktigt att trossamfunden ökar sina förutsättningar och möjligheter (och får hjälp med det) till självständig kontakt och samarbete med kommuner och andra myndigheter än SST. Under workshopen på Råd för samråd, uttryckte trossamfunden behov framför allt av kunskap om och ingångar till kommunerna på den lokala nivån. Men SST tror att såväl riksförbund som lokala trossamfund behöver veta mer även om myndigheter och regioner. När det gäller åtgärder gentemot kommuner och myndigheter som beskrivs i avsnitten nedan, menar SST

att trossamfunden också kan delta om och när de har möjlighet. Alla trossamfund har dock inte samma samverkansresurser och de är inte på samma organisatoriska mognadsnivå, på grund av att de kan vara relativt nystartade som trossamfund eller att de har väldigt små resurser.

Många trossamfundsaktiva personer arbetar i offentlig sektor och har goda kunskaper om samhällsmaskineriet. I detta uppdrag talar vi om att kunskapen som trossamfundsorganisation har, i vissa fall är låg, särskilt bland de trosinriktningar som är relativt nya i Sveriges.

För att öka kunskapen hos trossamfund om kommuner och myndigheter, rekommenderar SST att

- SST ges i uppdrag att under fyra år stärka berörda trossamfunds kunskaper om offentlig sektor. Inom ramen för uppdraget bör SST ta fram en vägledning som visualiserar och tydliggör beröringspunkter och likheter mellan kommunala uppdrag och motsvarande arbete i trossamfund, och i förlängningen också koppling till centrala myndigheter. Vägledningen ska även tillgängliggöras kommuner och myndigheter.

Kommuner

Av Sveriges 290 kommuner uppskattas att ett 30-tal har någon form av formaliserade kontakter med sina trossamfund. I utredningen har det framgått att kommuner med kunskap om och utvecklade kontakter med trossamfund har behövt stöd från SST för att nå dit. Precis som i avsnittet med trossamfund, finns det förstås en mängd medarbetare i kommuner och myndigheter som är medlemmar i trossamfund och som har god insikt i vad de är och gör och på samma sätt som resonemanget lyder för trossamfunden, handlar de kunskapshöjande behoven om den kommunala organisationen i stort.

Som beskrevs inledningsvis har SST samarbetat kontinuerligt med SKR under utredningstiden, och landat i att en åtgärd riktad till kommuner är att SST startar ett kommunnätverk med de kommuner som har en process, råd, samråd eller nätverk i gång gentemot lokala trossamfund, med SKR som stöd. Tanken är att starta nätverket med de redan engagerade kommunerna, och genom dem få förslag och idéer på hur fler kommuner kan engageras. SKR har en rad andra nätverk, bland

annat på kommunchefsnivå och med förtroendevalda i kommunerna, som på sikt kan ta del av detta kommunnätverks arbete.

För att öka kunskapen om trossamfund hos kommuner föreslår SST att

- SST i samarbete med SKR initierar ett nätverk med kommuner som idag samarbetar med trossamfund. Arbetet dokumenteras och resulterar i praktisk vägledning och goda exempel
- SST inrättar en funktion som stöttar kommuner med kartläggning av den lokala religiösa geografin, dialog och/eller uppstart av nätverk med dessa och kontinuerligt stöd i processen

Myndigheter

Flera myndigheter har ställt sina befintliga myndighetsnätverk till SST:s förfogande för kunskapshöjande insatser om trossamfund. Det är positivt och ska tas om hand i det fortsatta arbetet

Det pågående samarbetet mellan SST och Socialstyrelsen rörande desinformationskampanjen, samt samarbetet med Folkhälsomyndigheten under pandemin, får stå som modell för goda exempel för utvecklingsarbete. SST:s erfarenhet är att modellen är framgångsrik.

För att öka kunskapen om trossamfund hos myndigheter föreslår SST att följande uppdrag formuleras som fyraåriga insatser:

- SST och MSB får i uppdrag att öka kunskapen om trossamfundens roll i Sveriges krisberedskap och totalförsvaret
- SST och Folkhälsomyndigheten får i uppdrag att öka kunskapen om trossamfundet i regionernas och kommunernas folkhälsoarbete, med fokus på andlig vård, existentiell hälsa och ofrivillig ensamhet
- SST och polisen får i uppdrag att öka kunskapen om trossamfundet i det trygghetsskapande- och brottsförebyggande arbetet
- SST får i uppdrag att öka kunskapen om religiösa högtider i det mångreligiösa Sverige, i samarbete med berörda myndigheter

Foto: Bertil Adama

Myndigheten för
stöd till trossamfund

Besöksadress: Gustavslundsvägen 18, 2 tr, Bromma • Postadress: Box 140 38, 167 14 Bromma
Tel 08-453 68 70 • fax: 08-453 68 29 • e-post: info@myndighetenst.se • www.myndighetenst.se